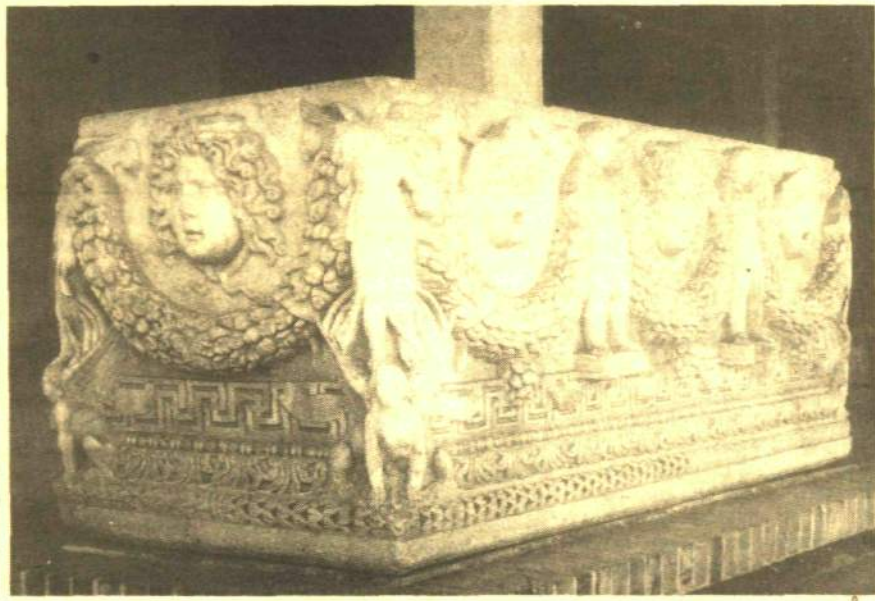

Brooklyn Müzesi'nde Mezzacappa'nın dev lahti.

Dev lahtın Antalya Müzesi'ndeki benzeri.

4 tonluk lahit nasıl kaçırlır?

Neden tutuklandı?:

Nevşehir'in Avanos ilçesinden Yaşar Değirmenci, 18 yıl önce tarlasını sürerken, üzerinde çeşitli kabartmalar bulunan bir lahit bulur.

İlgililere haber verir. Hiç kimse değil 3-4 tonluk lahti kıpırdatmak, kılını bile oynatmaz. 18 yıl sonra bu lahit çalınır. Şerafettin Değirmenci adlı yakını "Türkiye'nin tarihsel ve kültürel varlığı olan lahti koruyamadığı ve çaldığı" için tutuklanır.

ÖZGEN ACAR

ANTALYA/LONDRA/NEW YORK — Bugün New York'ta Brooklyn Müzesi'ni süsleyen dev lahtın sahibi kim, biliyor musunuz? Sıkı durun:

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin Amerika'daki ekonomik ve mali danışmanlığını yapan "Lazard Freres" şirketinin ortağı ve yüksek düzey yöneticisi **Damon Mezzacappa**'dır. "Sermaye yatırımları" bölümünün başkanıdır.

Damon Mezzacappa, Türkiye ve başka ülkelere ya da şirketlere "Sermayelerini nereye yatırmaları ya da sermaye sahiplerine neden Türkiye'de yatırım yapmaları gerektiği" hakkında akıl verir.

Mezzacappa'nın herkese söylediğinin tam tersi bir yaklaşım la kendi parasını ölü bir yatırıma, daha doğrusu ölümlerin gömüldüğü dev bir mermer lahte yatırması akıl olacak iş değil...

Peki ona bu akli kim vermiş? **Jonathan Kagan**. Bu adı anımsarsınız herhalde: "Yüzyılın Definesi"ni **William Koch**'a pazarlamada aracı olmuş ve bunun karşılığında 200 bin dolarlık kişisel

Nevzat Telli

Metin Özharat

bir hisse ve satıştan da pay sağlamıştı.

Jonathan Kagan, arkeoloji eğitimi görmeye birlikte uzmanlığı antik sikkeler üzerinedi. Ancak bu konuda araştırmalar yapıyor ve mütevazı bir sikkeler koleksiyonunun da sahibiydi.

Nerede mi çalışıyordu? O da Türk hükümetinin yabancı ekonomi danışmanlarından biriydi. Türk hükümetine akıl vermek için Ankara'ya gelip yüksek siyasal lider ve yüksek düzey yöneticilerle görüşmeler yapmıştı. O da Lazard Freres'in ortağıydı ve dosyaları arasında Türkiye'nin ekonomisi ve maliyesi ile ilgili gizli ve önemli konular bulunuyordu.

Ele verir talkını, kendi yutar salkımı, herhalde bu iş için söylenmiş olmalı. 1984 yılında "Yüzyılın Definesi"ni pazarlayan Türk hükümetinin ekonomi danışmanı Jonathan Kagan,

Garlandlı Lahit

Brooklyn Müzesi'ndeki lahtın önünde ve ardındaki bilgi etiketinde, "Yunan şarap tanrısı Dionisos, yılan saçlı Medusa olgusunun işlendiği, köşelerde zafer simgesi Nike'nin ölüm üzerindeki üstünlüğünün anlatıldığı" yazılıdır. Ayrıca lahtın "Proconnessus" mermerinden İ.S. 150 yılında yapıldığı "geliş yerinin bilinmediği" ve bunun müzeye "1987 yılında Bay Damon Mezzacappa tarafından ödünç olarak" verildiği yazılıdır. Müzede çektiğim fotoğrafı Türkiye'de üç arkeoloğa gönderdim. Antalya yöresini kapsayan antik Pamfilya'dan adını alan "Pamfilya tipi" lahitlerin en güzel tipik örneği hakkında Prof. **Fahri Işık**, Dr. **Nuşin Asgari**, Antalya Müze Müdürü **Kayhan Dörtük**'ten birbirinden habersiz telefonla aldığım tepkiler hemen hemen aynıydı ve özetle şöyleydi:

1. Mermer Proconnessus (Marmara Adası) değil Docimia (Afyon-Iscehisar) mermeridir.
2. İ.S. 150 değil 180 yılında yapılmıştır.
3. Antalya Müzesi'nde "hık demiş burnundan düşmüş" lahtın yapıldığı atölyede aşağı yukarı 5 yıl farkla yapılmıştır.

1987'de "dev lahti" çalışma arkadaşları Damon Mezzacappa'ya pazarlamada aracılık yapmıştı.

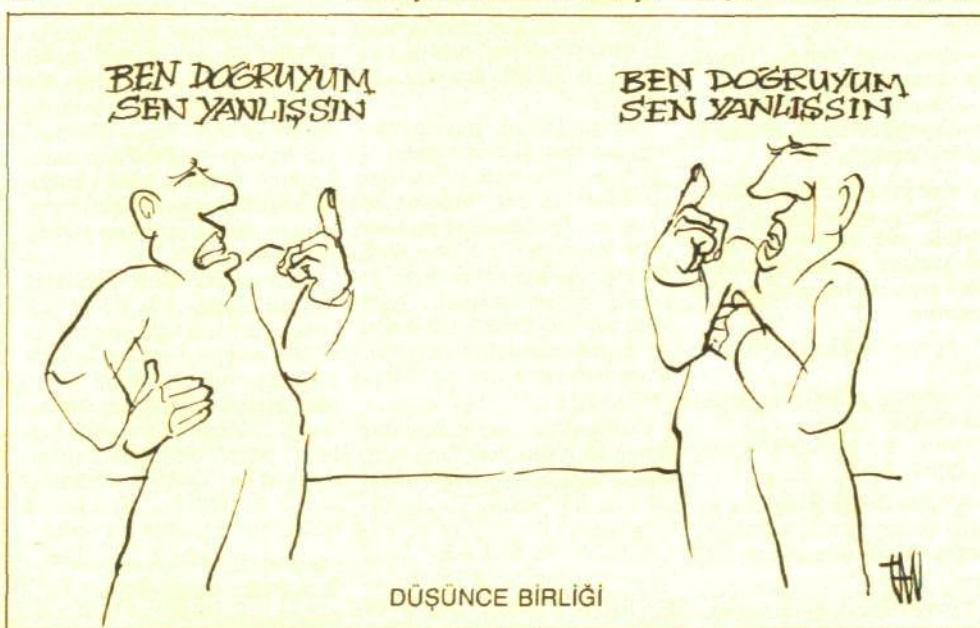
Mezzacappa iki metreye yaklaşan uzunlukta ve tahminen bir metreden biraz kısa boyda olan bu lahti evinde ne yapmıştı ki? Evindeki salona koysa, kıpırdıracak yer kalmazdı? Ayrıca salonun tabanı lahtın 3-5 ton ağırlığını çekemezdi ki.

Aklı hocasına akıl hocalığı yapan Kagan'ın Mezzacappa'yı şöyle ikna ettiğini sanıyorum:

"Bak Damon... Buna alt tarafı birkaç yüz bin dolar yatıracaksın. Ben Brooklyn Müzesi'nin sanat kurulu üyesiyim. Müzenin yöneticilerini tanıyorum. Onlara gider, bir arkadaşımın harika mermer lahtını müzede (ödünç) olarak birkaç yıl sergilemek istediğini söylerim.

Böyle bir eserle müzelerinin reklamını yapmış olacakları için yöneticiler memnun kalacaktır. Lahit orada 3-5 yıl kalır. Süre bitince müzayedeye çıkarır ve en azından 2 milyon dolara pazarlar, bir koyup beş alırsın. Müzede bu kadar süre sergilendiği için de Türkiye'den kaçırılan bu lahit de aklanmış olur. Bu ara-

(Arkası 21. Sayfada)

4 tonluk lahit nasıl kaçırlır?

(Baştarafı 22. Sayfada)

da müzeye biraz bağışta da bulunur, sanat sevgini göstermiş olursun. Şu anda müzenin ek bağışlara gereksinimi var..."

Mezzacappa, "Olur" demiş olmalı ki 1987 yılından beri lahit Brooklyn Müzesi'nde sergileniyor.

Peki Jonathan Kagan nereden duymuş bu lahtın varlığını? "Yüzyılın Definesi" olayında Jeffry Spier diye bir başka arkeolog-sikkebilimcinin adı geçmişti. Kagan-Spier ikilisi defineyi birlikte pazarlamıştı. Spier genellikle Londra'da otururdu.

Londra'da yaşayan Nevzat Telli'nin arkeolojik eserler konusunda bilgisi olmadığı için Jeffry Spier kendisine "akıl hocalığı" yapar.

Eski Mardin Milletvekili Mehmet Selim Telliagaoglu'nun küçük oğlu Nevzat (47) Londra'nın doğusunda tekstil-ihracat firmalarının arasında bir köşeyi tutmuş ve dönmüştü de.

Bana randevuyu, araları açık olmasına karşın, ağabeyi Edip almıştı. Eşi İngilizdi. Londra dışında bir malikâne oturuyordu. Görüşmeyi "Babylon" adlı tekstil firmasının ikinci katında "Connoisseur" dergisinden Melih Kaylan'la birlikte yaparken Nevzat yanındaki yardımcısının adını "Zafer" olarak açıkladı, ısrarla soyadını söylemedi. Sonradan öğrendiğim kadari ile Zafer ile soyadlaştık. Ancak herhangi bir akrabalık, hısmılık yoktu.

Görüşmemiz boyunca Nevzat sinirliydi. Belki de hep böyleydi. Nasıl gerilim içinde olmasındı? Ağabeyi 16 yaşında Avrupa'ya mühendis olmaya gitmiş, orada başka bir meslek edinmişti. Kendisi tekstil mühendisi olacakken Hollanda'da uyuşturucu kaçakçılığında yakalanıp Almanya'da cezaevinde yatacağı.

Amerikan Uyuşturucu Maddelerle Mücadele Örgütü'nün (DEA) bir yetkilisi Nevzat'ın bilgisayardan çıkan fişini, fotokopisini vermemek ve sadece not almam koşulu ile gösterecekti.

Nevzat Telli'nin fişinde Fevzi Öz, Hüseyin Yalaz, Bahavlı Bolbollar, Klaus Loch ve başkaları ile birlikte 1970'lerde Lübnan'dan Avrupa'ya ayda iki ton esrar ikmalı yapan bir kişi olduğu ve kokain kullandığı belirtiliyordu.

Bu arada hayali ihracatçılarla işbirliği yaptığı Türk basınında yer alan haberlerde görülyordu. Antika işinin gerilimi de üstüne üstlükü...

Zafer'in "basın kartımı" sorması ve göstermem üzerine konuşmamız başlamıştı. Nevzat, bir keresinde işi tehdide kadar götürdü, bir başka kez İngilizce olarak "looser" dedi. "Boşuna kürek sallıyorsun, sen bu işi zaten kaybetmişsin" anlamında konuştu. Ender olarak gültüştük. Bir saat süren konuşmanın bir yerinde "antika" konusuna geldik. Şu konuşma geçti aramızda:

—Biliyorsunuz benim antika ile ilişkim yok...

Ben oraya esrar ya da hayali ihracat mülakatı yapmaya gitmemiştim. Konum eski eser kaçaklığı idi ve bu işin başında gelenlerden biri olduğu için özellikle kendisini Londra'ya görmeye gitmişim. Şimdi de kalkmış bana "Biliyorsunuz benim antika ile ilişkim yok" diyordu. Dayanamadım:

—İşte orada durun... Nevzat Bey, nasıl yok?

—Benim isim bu değil..

—Yapmayın canım, elbette bu işin içindesiniz.

—Ben profesyonel değilim ki.

—Elbette, ağabeyiniz gibi bir galeriniz yok, ama elinize güzel mal geçince kaçırıyorsunuz. Gelen malı da bal gibi pazarlıyorsunuz.

—Benim hakkımda size ne dediler?

—Ayağına gelen malı kaçırılmaz dediler.

—Son 4-5 yıldır ben böyle bir şey yapmadım.

—Metin Bey'in (Özharat) getirdiği Bizans gümüş tepsilerini Londra'da pazarlamadınız mı?

—O başka...

—Gördünüz mü ya?

—...

—Şimdi şöyle sorayım. Metin Bey'in getirdiği son maldan da güzel mal hangisiydi?

—Gene gazetecilik oynamaya başladınız. Bunu geçelim. Benim birkaç isim daha var. Burada Bodrum Lokantası'nın da sahibiyim.

—Başka

—Yine gazetecilik yapıyorsunuz. Kuzum bunun senin davanla ne ilgisi var? Benim Türkiye'de de işlerim var.

Bir zamanlar İzmir'de Ne-Telli (Nevzat Telli), Derpa (Deri Pazarlama) gibi şirketlerinin varlığını duymuştum. Kapalıçarşı'da, İçbedesten'de tüm kuyumcu ve turistler eşya satan dükkânların arasında tekstil ihracatı yapan bir dükkân dikkatimi çekmişti.

Çepeçevre kuyumcu arasında toplu tekstil ihraç eden bir dükkânın burada ne işi vardı? Sanki Müslüman mahallesinde salyangoz satıyordu. Başımı kaldırıp dükkânın adına baktığımda şaşırmadım, diyemem. Dükkânın adı Netex'ti. Tıpkı Ne-Telli gibi bir paravan şirketti. Telli'nin "Türkiye'de işlerim var" dediklerinden biri olmalıydı.

Nevzat Telli, Türkiye'nin eski eser politikasının nasıl olması gerektiğini bana şöyle açıkladı:

"Her şey serbest bırakılmalı. Tıpkı ticaret gibi. Bugün Türkiye'de en az 100 bin antikacı var. Bakmak zorunda oldukları aileleri ile birlikte toplam yarım milyon kişi bu işten ekmecek yiyor. Birakin bunları serbestçe kazınsın. Yabancılar satınlar. Onlar da tanımak için Türkiye'ye gelsinler. Yabancıların gelişine Türkiye para kazansın.

Arkeologlar yobazdır. Şoven milliyetçilerdir. Bu konuda asırı ucta iki grup var. Birincisinde arkeologlar, ikinci grupta kaçakçılar. Siz de bu ikinci gruba dahilsiniz (!)... Çünkü siz (looser) boşuna kürek çekiyorsunuz. Sen bu işi çoktan kaybetmişsin. Gazetecileri sevmem. Hele akılsız gazetecileri hiç sevmem."

Nevzat daha sonra samimi bir itirafta bulunacaktı:

"Yazılarımızın tamamını okumadım. Atlaya atlaya okudum. Eşim, çocuklar görüp üzülmesinler diye yazılarımı kendilerinden sakladım."

Bu görüşmeden sonra Kapalıçarşı ile bağlantısı olan New York'taki bir meslektaşım şu mesajı getirdi:

—Ağabey, bir yazı dizisi mi, kitap mı ne hazırlıyorsunuz. Bu arada Kapalıçarşı'daki birinden de söz edeceğim. Kendisini tanırım. "Özgen Bey yazacaklarını yazmasa iyi olur. Bu yazılar çıkınca çocuklarım, arkadaşları arasında küçük düşer" diyor.

—Eee?

—Ağabey, kabul edersen New York'a gelip seninle konuşacak. Diziye katkıda mı bulunacak?

—Yok be ağabey. Adının yayımlanmamasını rica ediyor. Karşılığında da...

—Adı ne?

Bu konuşma BM koridorlarında öteki meslektaşlarımın yanında geçti. Genç meslektaşım beni bir kenara çektiikten sonra:

—Metin Özharat..

Emin misin?

—Evet.

—Nevzat Telli'nin ortağı...

—Ağabey, 100 bin dolar fena bir para değil...

Metin Özharat Gaziantepli'dir. Kardeşi Tekin Adıyaman'da bir antika cinayetine kurban gitmiştir. Elmalı Definesi olayında iki kardeşe sus payı olarak o zaman 120 milyon lira ödendiği söylenir.

Söylentileri bir yana bırakalım, bir gerçeği anımsatalım. 7 Haziran 1986 tarihli Yeni Asır Gazetesi'nde beş sütünlük bir başlıkta "800 Bizans altını İsviçre'ye kaçırıldı" denilmektedir. Bu haber, daha sonra öteki gazetelere de yansımıştır. Öyküsüne burada girmeyeyim. Ancak bu Bizans altınlarını yurtdışında pazarlayanlardan biri Metin Özharat'tır.

Özharat'ın Adıyaman'dan Roma altın sikkeleri, Fethiye'de Bizans gümüş tepsilerine kadar rolü vardır. Metin, Türkiye'deki adamları ile işbirliği halinde Londra'ya mal sevk eder. Çeşitli kereler İstanbul'da işyerleri ile evinden aradığımızda eşi Birsen, Metin'in nerede olduğu hakkın-

da bana kendisinin de inanmadığı hikâyeler anlatmıştı.

Oysa o sırada İstanbul'daki tutuklamalardan uzak durmak için Nihat Kolasin gibi soluğu Münih'te almıştı. Münih'te kendisini aradığımda Londra'ya Nevzat'ın yanına gittiğini söylemişlerdi. Nevzat da "bir gün kalıp" döndü demişti.

Nihat Kolasin'in hemşerisi "dayım Kenan Evren" sloganını Metin "Dayım Hasan Celal Güzel" biçiminde kullanır. Ancak bu slogan Güzel'in kulağına gidince "Gerekeni hiç çekinmeden yapın" talimatını vermiştir. Bileti her olayda daima "Vinnnn Turizm" şirketinden alan Metin, her zaman Dr. Kimble gibi kaçır, kaçır... Günün birinde "Ağabey... Çocukların üzülmemesini istiyor" sözleri ile başlayan "rüşvet" elçileri göndererek işini yürüttür ve diyalog kurulup bol sıfırlı bedeller ödenekten sonra ilgililere ifade vermek için sahneye "masum" olarak çıkar. Yakınlarına göre ilkesi "ver kurtul"dan bozma "öde kurtul"dur.

Metin'in ilginç bir evliliği vardır. Eşi Gaziantep'in Eflatun ailesinden gelir. Mithat Salih Eflatun'un kızıdır. Bir başka kızkardeşi Nesrin, Adıyaman'ında öldürülen Tekin ile evliydi. Öteki kızkardeşi Nimet ise doktor eşinin ölmesinden sonra İbrahim Başbuğ ile evlenecektir. İbrahim Başbuğ ise "Yüzyılın Definesi"ni Elmalı'da bulan üç kişiden biridir. Öteki iki kişi polis tarafından yakalanınca kaçacak, saklanacaktır.

Bu saklanma işinde Metin Özharat, Başbuğ'a definden kayıp olduğu söylenen bazı sikkeler karşılığında yardımcı olacak ve Gaziantep'te kayınpederin çiftliğinde aylarca polis korusundan uzak yaşatacağı. İbrahim de daha sonra boşanma ile sonuçlanacak bir evliliği bu sırada yapacaktır.

Toprağını sürerken bir eski eser bulan bir başka köylü de Nevşehir'in Avanos ilçesinden Yaşar Değirmenci'dir. 18 yıl önce tarlasını sürerken Yaşar, üzerinde çeşitli kabartmalar bulunan bir mermer lahit bulur. İlgililere haber verir. Hiç kimse, değil 3-4 tonluk lahti kıpırdatmak, kılını bile oynatmaz.

18 yıl sonra bu lahit çıkarılır ve Şerafettin Değirmenci adı yakını "Türkiye'nin tarihsel ve kültürel varlığı olan lahti koruyamadığı ve çaldığı" için tutuklanılır.

Lütfen elinizi vicdanınıza koyun da söyleyin, tutuklanacak olan bu köylü müdür, yoksa konu ile ilgili tepeden tırnağa kadar tüm gelmiş geçmiş görevliler midir? Lahti haber vermek elbette tarlanın sahibi köylününüdür. Ancak 18 yıldır koltuklarından popolarını kıpırdatmayan ve bunu müzeye taşıtmayan başta müze yetkilileri olmak üzere Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yetkililerinin hiç mi suçu yoktur? (Yeni bir yazı dizisi üzerinde çalışıyorum. Bu lahit gibi kaderine terk edilmiş, kaçırılmayı bekleyen eserler ve onları korumakla görevli ve aylıklarını fakir halkın vergilerinden alan müze ve bakanlık görevlilerinin vurdumduymazlığı hakkında... Tabii bu dizi çıkıncaya kadar kaçırılıp New York pazarına ulaşmamışlarsa...)

Durum anlaşılır, kaçakçılar fazla ileriye gidemeden İ.S. 3. yüzyıla ait lahti Kayseri'nin Oyumağaç köyünde bir tarlaya bırakılır. Bu kez, hiçbir şeyden habersiz yeni tarlanın sahibi Ahmet Şerefioğlu'nu jandarma gözaltına alır. Güneş Gazetesi'nin Kayseri muhabininin başlığındaki "Çalınan lahit 3 milyara Amerika'ya satılacaktı" sözleri beş aşağı beş yukarı gerçeği yansıtmaktadır.

Avanos'taki lahit Brooklyn Müzesi olmasa bile bu kez bir başka Türk hükümetinin yabancı danışmanının yatırımı olarak bir başka müzede "ödüncü" olarak sergileniyor olacaktı. Ne demişler: "Yemeyenin malını yerler..." Afiyet olsun Kolasin'ler. Aydınlar'lar, Dere'ler, Özharat'lar ve de Telli'ler. Ne desiniz haklısınız. Bu başa bu tıraş...

Yarın: Gryfos galerisi